

۱۳۷۸/۱۱/۲۶
۱۶ ۴ ۲۶
۱ علام و سر

میدانِ صبحِ کرم

سروری بی روایات "کیف اصبحت"

علی خامنه‌ای

اینگونه صبح کردم

مروری بر روایات «کیف اصیحت»

انتشارات دلیل ما

علی خادمی

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: پرتو شمس

چاپ: نگارش

قیمت: ۶/۰۰۰ تومان

شابک: ۵-۰۴۹-۴۴۲-۶۰۰-۹۷۸

پیش و نامبر: ۳۷۷۴۴۹۸۸ - ۳۷۷۳۳۴۱۳ (۹۸۲۵+)

دفتر مرکزی: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه ششم، واحد ۶۱۲ و ۶۱۳

برای ارتباط با ما: www.dalilema.ir | Info@dalilema.ir (خرید آنلاین)

مراکز پخش

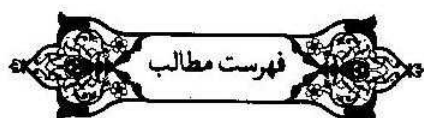
قم. خیابان معلم. مجتمع ناشران. طبقه هم‌کف. واحد ۹ | تلفن: ۳۷۷۴۴۹۸۸ و ۳۷۷۳۳۴۱۳
قم. خیابان صفائیه. رویروی کوچه. پلاک ۷۵۹ | تلفن: ۳۷۷۳۷۰۱۱ و ۳۷۷۳۷۰۰۱
تهران. خیابان انقلاب. خیابان فخررازی. نشین بنی. پلاک ۶۱ | تلفن: ۶۶۴۶۴۱۴۱
مشهد. چهارراه شهدا. ضلع شمالی باغ نادری. کوچه شهید خوراکیان. معراج. کتاب. طبقه اول | تلفن: ۳۲۲۳۷۱۱۳-۵

سرشناسه	خادمی، علی -
عنوان و پدیدآور	اینگونه صبح کردم: مروری بر روایات کیف اصیحت / علی خادمی.
مشخصات نشر	تهران: دلیل ما، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۱۲۲ ص: ۱۴/۵۲۱/۵۱ س.م.
شابک	978 - 600 - 442 - 049- 5
وضعیت فهرست نویسی: فیبا	
یادداشت	یادداشت
موضوع	آداب معاشرت اسلامی -- احادیث
موضوع	Islamic etiquette -- Hadiths
موضوع	اخلاق اسلامی -- احادیث
موضوع	Islamic ethics -- Hadiths
موضوع	چهارده معصوم -- احادیث
موضوع	Fourteen Innocents of Shiite -- Hadiths*
موضوع	احادیث اخلاقی
موضوع	Hadiths, Ethical*
موضوع	احادیث شیعه
موضوع	Hadiths (Shiites) -- Texts
رده بندی کنگره	۳۷۷۴۴۹۸۸ / ۵۰۴۴
شماره رده دیویی	۲۹۷/۲۱۸
شماره کتابشناسی ملی	۲۷۲۲۸۲۰

انتشارات دلیل ما

www.dalilema.ir

مرکز نشر و پخش کتب معارف اهل بیت
۹ سال ناشر نمونه و برگزیده کشوری
با تولید بیش از ۱۰۰۰ عنوان کتاب

۱۱	 سخنرانی با خاندان
۱۷	 بخش اول: پیام اسلام ﷺ
۱۹	 اول: پیامبر ﷺ و سوال کننده
۱۹	 دوم: پیامبر ﷺ و شیعیان
۲۱	 سوم: پیامبر ﷺ و اعرابی
۲۳	 بخش دوم: امیرالمؤمنین علیه السلام
۲۵	 اول: امیرالمؤمنین علیه السلام و پیامبر ﷺ (۱)
۲۸	 دوم: امیرالمؤمنین علیه السلام و پیامبر ﷺ (۲)
۲۸	 سوم: امیرالمؤمنین علیه السلام و پیامبر ﷺ (۳)
۳۱	 چهارم: امیرالمؤمنین و امام حسین علیه السلام
۳۱	 پنجم: امیرالمؤمنین علیه السلام و جابر (۱)
۳۲	 ششم: امیرالمؤمنین علیه السلام و جابر (۲)
۳۳	 هفتم: امیرالمؤمنین علیه السلام و جابر (۳)
۳۴	 هشتم: امیرالمؤمنین علیه السلام و ابن معتمر

- ۳۵..... نهم: امیرالمؤمنین علیه السلام و عبد الله بن جعفر
- ۳۶..... دهم: امیرالمؤمنین علیه السلام و اعرابی
- ۳۹..... یازدهم: امیرالمؤمنین علیه السلام و عیادت کنندگان
- ۴۱..... بخش سوم: حضرت فاطمه علیه السلام
- ۴۲..... اول: فاطمه علیه السلام و پیامبر صلی الله علیه و آله
- ۴۶..... دوم: فاطمه علیه السلام و ام سلمه
- ۴۷..... سوم: فاطمه علیه السلام و زنان مدینه
- ۴۷..... بخش اول: اظهار تنف و ناامیدی از اکثر مردم و علت آن
- ۴۸..... بخش دوم: آدرس صحیح خلافت
- ۴۹..... بخش سوم: علت دشمنی با امیرالمؤمنین علیه السلام
- ۴۹..... بخش چهارم: آثار خلافت عاری
- ۵۰..... بخش پنجم: بی اعتباری سقیفه
- ۵۲..... بخش ششم: پیامدهای شوم سقیفه
- ۵۲..... بخش پایانی: خطابه فاطمی
- ۵۳..... چهارم: فاطمه علیه السلام و شیخین
- ۵۵..... بخش چهارم: سایر امامان علیهم السلام
- ۵۷..... اول: امام حسین علیه السلام (۱)
- ۵۸..... دوم: امام حسین علیه السلام (۲)
- ۵۹..... سوم: امام سجاد علیه السلام (۱)
- ۵۹..... چهارم: امام سجاد علیه السلام (۲)
- ۶۱..... پنجم: امام سجاد علیه السلام (۳)

فهرست مطالب * ۷

۶۱.....	ششم: امام باقر علیه السلام (۱)
۶۲.....	هفتم: امام باقر علیه السلام (۲)
۶۴.....	هشتم: امام صادق علیه السلام (۱)
۶۶.....	نهم: امام صادق علیه السلام (۲)
۶۷.....	دهم: امام کاظم علیه السلام
۶۸.....	یازدهم: امام رضا علیه السلام
۶۹.....	بخش پنجم: پیام امام و حکما
۷۱.....	اول: عیسی روح الله علیه السلام
۷۲.....	دوم: لقمان حکیم
۷۲.....	سوم: جوان انصاری
۷۸.....	چهارم: سلمان فارسی (۱)
۸۰.....	پنجم: سلمان فارسی (۲)
۸۱.....	ششم: ابوذر (۱)
۸۲.....	هفتم: ابوذر (۲)
۸۲.....	هشتم: ابوذر (۳)
۸۲.....	نهم: حذیفه بن یمان
۸۳.....	دهم: اویس قرنی (۱)
۸۴.....	یازدهم: اویس قرنی (۲)
۸۴.....	دوازدهم: زید الخیر
۸۶.....	سیزدهم: رفیق امام حسن علیه السلام
۸۷.....	چهاردهم: سعد بن معاذ

- پانزدهم: همسر شهید ۸۹
- شانزدهم: عباس بن عبدالمطلب ۹۰
- هفدهم: خادم ام هانی ۹۳
- هجدهم: ربیع بن خثیم ۹۴
- یازدهم: بکر بن عبد الله ۹۵
- بیستم: ابی رجاء عطار دی ۹۶
- بیست و یکم: مردی سالخورده ۹۶
- بیست و دوم: زاهدان ۹۷
- بیست و سوم: یکی از زاهدان ۹۷
- بیست و چهارم: یکی از صالحان ۹۸
- بیست و پنجم: یکی از صالحان ۹۸
- بخش ششم: گوناگون ۹۹
- اول: خورشید ۱۰۱
- دوم: اعضای بدن انسان ۱۰۴
- سوم: ابوبکر ۱۰۴
- چهارم: عمر بن خطاب ۱۰۸
- پنجم: معاویه ۱۰۸
- ششم: عمرو عاص ۱۰۹
- منابع و مصادر ۱۱۳

سخنر، با خه انده

بی تردید، بزرگ ترین منبع علمی و معنوی شیعه، پس از قرآن مجید، «احادیث معصومه بن علی (علیه السلام)» است که به عنوان «ثقل اصغر» در کنار «ثقل اکبر» تشکیل دهنده «اسلام جمعی» بوده و با نور افشانی خود، تشنگان راه سعادت، معنویت و معرفت، اسیران می کنند.^(۱)

خوشبختانه، این «اسلام ناب»، آن چنان وسیع و جامع و شامل است، که طالبان راه حقیقت را از هر مشرب دیگری، نیاز می کند؛ تا آن جا که هرگاه عده ای از شاگردان این مکتب، در اصل یا واسطه راه، سری به مشرب های دیگر زده و بخشی از عمر خود را صرف آن کرده اند، با حسرت و افسوس از آن دوران یاد می کنند؛ نمونه بارز آن، علامه محاسنی (رحمه الله) و نصیرالدین کاشی (رحمه الله) است.^(۲)

خوشه چینان مکتب اهل بیت (علیهم السلام)، به فراخور زمان و نیازهای زمانه خود، در راه حفظ و نشر این میراث ارزنده، کوشش نموده و آثاری جامع مانند: کتب اربعه، بحار، واف، وسائل و ... را گردآوری نمودند.

۱. ر. ک: سوره نحل/ ۸۹ و بحار الأنوار، ج ۲۶، ص ۱۸، أبواب علومهم (علیهم السلام).

۲. ر. ک: بحار الأنوار، ج ۱، ص ۲؛ خاتمه مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۳۲۴.

برخی دیگر نیز، بر پایه ذوق و سلیقه خود، توفیق تدوین کتاب یا رساله‌ای حدیثی پیدا کرده‌اند، تا از این رهگذر، در زمره محدثان قرار گیرند؛ کتاب‌های چهل حدیث مانند: چهل حدیث شهید اول، شیخ بهایی، امام خمینی و... علیه السلام از این دسته است.

ندای را سپاس که توفیق انس و بهره‌وری از کلمات نور را نصیب کرد، اجازه تنعم از این مائده آسمانی را ارزانیم نمود. در خلال مطالعات حدیثی، به بحث «کیف أصبحت» که برخورد می‌کردم، به ذهنم رسید، مجموعه این احادیث می‌تواند مخاطب را در مسیر معرفت و توجه به بُعد روحانی بشر کمک کند و راه دیگر حیات انسان را به او گوش زد نماید.

بدون شک برای شناسایی «حیات طیبه» که ضامن سعادت دنیا و آخرت است، اولین و مهم‌ترین گام، یقین انسان به ضلع سوم خودش می‌باشد، یعنی باور داشته باشد که افزون بر نیات نباتی و حیات حیوانی، حیات سومی به نام «حیات انسانی» نیز دارد؛ پس از این باور، اعتقاد به مبدأ و معاد و دیگر اصول اعتقادی، و نیز متخلل شدن به فضائل اخلاقی، و همچنین دوری از رذائل اخلاقی، کاری آسان و سریع خواهد بود؛ یعنی پیمودن راه معرفت برای سالک و نیز تعلیم و آموزش برای مربی دینی، هموار می‌گردد. سالک راه حق می‌پذیرد که «حیات انسانی» «مربی» نیز نیازمند تغذیه، پیشگیری و درمان است.^(۱) آری به نظر می‌رسد مهم‌ترین

۱. قرآن و سنت به مسأله «روح و قلب» یا همان «حیات انسانی» اهمیت فراوان داده است و آن را همانند جسم، به سالم و مرض تقسیم کرده و راه‌های پیشگیری از آفات و نیز درمانش را بیان نموده است. در کتاب الهی، یازده مرتبه به «قلب مریض» تصریح شده است. ر. ک: سوره‌های: بقره/۱۰- مائده/۵۲- انفال/۴۹- توبه/۱۲۵- حج/۵۳- نو/۵۰- احزاب/۱۲ و ۶۰- محمد/۲۰ و ۲۹- مدثر/۳۱- همچنین در سوره‌های شعراء/۸۹

و صفات/ ۴۸ «قلب سلیم» را معرفی کرده و در سوره ق/ ۳۳ به «قلب مُنیب» اشاره نموده است. البته در آیات دیگر و نیز احادیث، اقسام دیگری برای قلب ذکر شده است.

در روایتی از امیرالمومنین علیه السلام، صراحتاً به «بیماری قلب» تصریح شده است:

«أَلَا وَإِنَّ مِنَ الْبَلَاءِ الْفَاقَةَ وَأَشَدُّ مِنَ الْفَاقَةِ مَرَضُ الْبَدَنِ وَأَشَدُّ مِنْ مَرَضِ الْبَدَنِ مَرَضُ الْقَلْبِ أَلَا وَإِنَّ مِنَ التَّعَمِّ سَعَةَ الْمَالِ وَأَفْضَلُ مِنْ سَعَةِ الْمَالِ صِحَّةُ الْبَدَنِ وَأَفْضَلُ مِنْ صِحَّةِ الْبَدَنِ تَقْوَى الْقَلْبِ»

آگاه باشید که فقر مالی یکی از بلاهاست ولی بدتر از آن، بیماری جسم است و بدتر از بیماری جسم، بیماری قلب است؛ آگاه باشید که یکی از نعمت‌ها گشایش مالی است و بالاتر از آن، تندرستی است و بالاتر از تندرستی، پاک نگاه داشتن قلب است». تحف الموفور، ص ۲۰۳.

همچنین در سخن دیگری از آن حضرة علیه السلام، «خستگی قلب» اشاره شده است:

«إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الْأَنْفُسُ فَابْتَغُوا مَا طَرَأَتْ الْحِكْمَةُ»

به درستی که این دل‌ها مانند بدن‌ها خسته و سوند، پس برای (رفع خستگی) آن، لطائف حکمت آموز را برگزینید». نهج البلاغه، حکمت ۹۱ و ۱۹۷.

و نیز در ابتدای نامه بی‌نظیرش به امام مجتبی علیه السلام، «بسم الله» برای «مدیریت قلب» پیچیده و راه کنترل آن را برای همه ما نشان داده است:

«فَإِنِّي أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ أَيْ بُنَى وَ لُزُومِ أَمْرِهِ وَ عِمَارَةِ قَلْبِي بِدِينِهِ وَ الْإِنْتِصَامِ بِحَبْلِهِ وَ أَيْ سَبَبِ أَوْثَقٍ مِنْ سَبَبِ بَيْنِكَ وَ بَيْنَ اللَّهِ إِنْ أَتَيْتَ أَخَذْتُ بِهِ أَخِي قَلْبِكَ بِالْمَوْعِظَةِ وَ أَمْنَهُ بِالرَّهَادَةِ وَ قُوَّةَ بِالْيَقِينِ وَ تَوْزُّعَ بِالْحِكْمَةِ وَ اللَّهُ بِذِكْرِ الْمَوْتِ»

ای پسر من! به درستی که تو را به تقوای الهی سفارش می‌کنم که همیشه در حال فرمانبری‌اش باشی، و دلت را با یاد خدا زنده نگه‌دار، و به ریسمان او چنگ بزن و چه وسیله‌ای مطمئن‌تر از رابطه تو با خداست اگر سر رشته آن را درست گیری. ای فرزندم دلت را به وسیله موعظه زنده نگه‌دار، و (هواهای نفسانی) را با بی‌ رغبتی (به حرام) بمیران. قلبت را به وسیله یقین قوی کن، و آن را با نور

پیام روایات «کیف أصبحت»، توجه دادن به همین بُعد معنوی است.

البته باید اعتراف کرد که فکر گردآوری این احادیث، ابتکاری از این جانب نبوده است چه اینکه شیخ الطائفه جناب طوسی رحمته الله در امالی خود (مجلس سی و دوم)، پانزده مورد از این احادیث را ذکر کرده است؛ هم‌اکنون این تعبیری بیهقی رحمته الله در جامع الأخبار، (فصل چهل و نه ام) چند مورد را نوشته است؛ و نیز علامه مجلسی رحمته الله در بحار الأنوار (باب ۹۹ از کتاب العشر) موارد زیادی از این احادیث را نقل نموده است.

تحقیق - عصری رشد علاوه بر آن چه اعلام مذکور نقل کرده‌اند، موارد دیگری را نیز به ارها یافزا^(۱)

آن گونه که در تاریخ آمده است، احوال‌پرسی با عبارت «کیف أصبحت» و «کیف أمسیت»، در گذشته مرسوم بوده است و پرسش‌گر با این گونه پرسش، به مخاطب می‌فهماند که فکر ملالو تو را آزار می‌دهد، آماده یاری رساندن به تو هستم. و زام بن ابی فراس رحمته الله مادری سید بن طاووس -

حکمت، روشن نما و با یاد مرگ آرامش کن».

برای تحقیق کامل درباره موضوع «قلب و روح»، به این منابع رجوع کنید: المحجة البيضاء، ج ۵، ص ۳، (کتاب شرح عجائب القلب)؛ بحار الأنوار، ج ۵۸، ص ۵۸، (کتاب السماء والعالم، باب ۴۲ حقیقة النفس والروح) و ج ۶۷، ص ۲۷، (کتاب الإیمان و الکفر، باب ۴۴ القلب و صلاحه و فساد)، جامع السماعات، ج ۱، ص ۳۷-۴۱، باب اول، فصل یک تا سوم؛ معراج السعاده، ص ۳۶، باب اول، فصل دوم تا هشتم؛ میزان الحکمة، ج ۱۰، ص ۴۹۷۳، (واژه قلب)؛ الحیة، ج ۷، ص ۲۴۳ و ج ۱۱، ص ۵۳ و ج ۱۲، ص ۱۷۳.

۱. در این تحقیق، از ذکر روایات «کیف أمسیت» خودداری شد؛ زیرا موارد آن اندک، و محتوای پاره‌ای از آن‌ها با روایات «کیف أصبحت» مشترک است.

چنین نقل می‌کند:

«كَانَ النَّاسُ فِي الصَّدْرِ الْأَوَّلِ لَا يَقُولُ أَحَدٌ لِأَحَدٍ كَيْفَ أَصْبَحْتَ وَكَيْفَ أَمْسَيْتَ إِلَّا وَقَدْ عَزَمَ إِنْ رَأَى بِهِ مَكْرُوهًا غَيْرَهُ؛

مردم در آغاز این طور نبودند که کسی به کس دیگر بگوید: چطور صبح کردی، و چگونه شب کردی؟ مگر این که تصمیم داشت اگر آن شخص راحتی دارد، آن را برطرف سازد».^(۱)

نیز در روایی از امامبراعظم علیه السلام، یکی از آداب عیادت از مریض، گفتن «کیف أصبحت» دانسته شده است:

«تَمَامُ عِيَادِ الْمَرِيضِ أَنْ يَضَعَ أَحَدُكُمْ يَدَهُ عَلَيْهِ وَيَسْأَلُهُ كَيْفَ أَنْتَ كَيْفَ أَصْبَحْتَ وَكَيْفَ أَمْسَيْتَ وَتَمَامُ تَحِيَّاتِكُمُ الْمُصَافَحَةُ؛

عیادت کامل از بیمار این است که هر یک از شما دست بر او بگذارد و از او بپرسد چگونه‌ای؟ چگونه صبح و شب کردی؟؛ و درود کامل این است که با وی مصافحه نمایید».^(۲)

البته پس از احادیث حضرات معصومین علیهم السلام، سخنان افراد دیگری از شاگردان مکتب اهل بیت علیهم السلام و نیز برخی از مشاهیر تاجران و صافه‌شد تا مجموعه‌ای نسبتاً کامل تشکیل شده باشد.

گردآورنده ادعای کاری علمی و سخت در این باره ندارد چرا که از هر گونه شرح و بسط خودداری شده و به نقل، بسنده شده است.

امید است این اثر ذوقی، مورد قبول افتد. از هرگونه نقد و پیشنهادی

۱. مجموعه ورام، ج ۱، ص ۱۰.

۲. مکارم الاخلاق، ص ۳۶۰؛ بحار، ج ۷۸، ص ۲۲۶.

۱۶ • اینگونه صبح کردم

صمیمانه استقبال می‌کنم.

خداوند متعال را سپاس می‌گویم که توفیق استفاده از تعطیلات تابستان امسال را مرحمت فرمود تا با تدوین این اثر، قدمی در راه ترویج احادیث اهل بیت علیهم‌السلام بردارم و چنانچه از روی تفضل خویش، ثوابی برای این عمل کویک مرحمت کند، آن را به روح ملکوتی بانوی کرامت حضرت فاطمه علیها‌السلام معروضه می‌نمایم.

حوزه علمیه قم

علی خادمی

(خادم‌زاده)

تابستان ۱۳۹۵